

David Duchovny: Pyhä lehmä

Eläimet ja se yksi eläin, ihminen MARJATTA RIPSALUOMA 22.3.2016

Asuin maatala-vankilassa 2-4-vuotiaana. Vankilan alueella oli navetoita, oletan että useampikin, talleja, sikaloita, kanaloita ja sen lisäksi kaikenlaisia härveleitä, joita hevoset vetivät perässään. En muista nähneeni traktoria, ehkä siellä ei sellaista ollut. Olen kuullut, että vankilamaatiloja käytettiin 1940-luvulla yleisesti maatalouden tutkimukseen, joten ehkä sentään on koneita jo ollut. Seinällä jyryisevä pahanhajuinen puimakone siellä kyllä oli.

Ensimmäinen hyvä ystäväni oli possu. Nimitin sen Höpönassuksi, koska meillä oli tapana höpöttää toisillemme. Possu asui kotitalon piha-aitauksessa kesällä. Sillä oli pieni oma talo, vähän vajan näköinen aitauksen keskellä, jossa Nassu nukkui siellä jos satoi tai oli kylmä. Minä olin monesti nukkumassa siinä sen vieressä.

Kun olin valveilla, eikä tarvinnut olla vahtimassa vauvaa, olin ympäri vankilaa juoksemassa Nassun kanssa minne vain. Joku vankilan setä sanoi että onpas sinulla laiha possu. En osannut kysyä miksi se semmoista sanoi. Mutta sitten Nassu hävisi vähän ennen joulua. Isä ei uskaltanut sanoa mitä Nassulle oli tapahtunut ennen kuin olin 10-vuotias. Olin aivan lohduton. En osannut sanoa siitä kuitenkaan isälle mitään.

David Duchovny piirtää hyvin samannäköisen kuvan maatilasta, kuin on omassa päässäni melkein 70 vuotta sitten. Tunnistin paikan ja se oli silmien edessä heti, osasin heti kuvitella mitä lehmä ajatteli, olin myös nähnyt miten eläimet suhtautuvat toisiinsa ja ihmisiin: ymmärtävästi. Kirjassa on myös piirroksia, jotka on tehnyt Natalya Balnova.

Tiedän että 1940-luvulla elettiin pula-aikaa sodan jälkeen. Vaikka minulle ei ole koskaan erikseen sanottu, niin olen aika varma siitä, että isä hakeutui

opettajaksi maatilavankilaan, koska siellä on ruokaa ja hyvin halpa asunto, ellei peräti ilmainen. Jälkisanoinaan Duchovny sanoi kirjoittaneensa kirjansa lapsilleen. Mutta ne ovat hänen lapsilleen sellaisina kuin he olivat ennen, ovat nyt ja ovat vanhempina. Ja sitä paitsi nimenomaan amerikkalaisille lapsille.

Olen kuullut että pienten lasten vanhemmat ovat herkkähipiäisiä eivätkä kestä puuttumista esimerkiksi ruokavalioon. Kuitenkin aivan pieni lapsikin tajuaa mikä on eläinten ja ihmisten välinen suhde, vaikka ei olisi kyse murhasta edes.

Kirjan Elsie-lehmä kertoo oppineensa vasikkana, että hän ei pääse juomaan äitinsä maitoa, niin kuin olisi pitänyt, vaan ihmiset ottavat sen maidon. Pieni ihmislapsikin osaisi ehkä ihmetellä tätä omituista asioiden tilaa.

Kirja puhuu selvästi eläinten oikeuksien puolesta. Minusta se puhuu lisäksi kasvissyönnin puolesta. Joitakin harvalukuisia steinerilaisia ja adventisteja lukuunottamatta tuskin Suomessa oli kasvissyöjiä kun olin pieni. Mutta jokapäiväistä lihansyöntiä ei juuri ollut. Se kuului juhlapyyhiin.

Oli kyllä operetti, jossa lauletaan että "Ajomies älä lyö hevostas!" ja kuulin joskus jonkun vääntävän laulun muotoon "Ajomies älä syö hevostas!". Sen tiesin, että hevosenlihaa ei pitäisi syödä, mutta syytä siihen en tiedä vielä. Hevosia ei viety kuorma-autolla pois, vaan kuolleet haudattiin riihen taakse. Lapset pitivät hautajaisia kesyille variksille, kissoille ja koirille. Kuolema tiedettiin, se oli osa luonnonjärjestystä.

Eläinten vallankumous?

Eläinten tehotuotantolaitokset ovat tätä päivää. Ennen sentään ihmiset tunsivat eläimensä. Mutta suurtiloilla se ei enää ollut mahdollista.

Duchovnyin tarinassa on suuri, mutta Amerikan mitassa pieni perhemaatila. Elsie-lehmä (Elsie-lehmä on 1950-luvun ja vähän myöhemminkin amerikkalainen mainoslehmä, jolla oli "mies" nimeltä Elmer ja vasikka-lapsi), joka on tässä kertojana, miettii Orwellin kirjaa Animal Farm, suomennettuna Eläinten vallankumous.

" Joka tapauksessa navetan hierarkia ei todellakaan muistuta Eläinten vallankumouksessa kuvattua järjestelmää. Emme kaipaa pomoja, ja järjestelmää voisi kutsua matriarkaaliseksi. Se tarkoittaa, että loppupeleissä naiset päättävät, missä kaappi seisoo – luulkoot kukot mitä luulevat."

Kyseessä on äärimmäisen sivistynyt ja sofistikoitunut ja seikkailunkipeä lehmä. Se haluaa kyllä myös säilyttää henkiparkansa, seurakseen seikkailulle Elsie saa Jerry-possun ja Tom-kalkkunan. Elsie tahtoo Intiaan (pyhät lehmät), Jerry

Israeliin (possuja ei syödä) ja Tom tietenkin Turkkiin. Elsie katsoi "jumallaatikkoa", jossa selitettiin mitä maataloudessa tapahtuu ja mitä tarkoittaa tehomaatalous. Elsie-parka otti ja pyörtyi nähtyään häkkikanalat ja sen miten lehmät tainnutettiin ja tapettiin ja nyljettiin.

Lehmä rupesi miettimään omaa ja ystäviensä kohtaloa:

"Kun tulin tajuihini, aloin hiljalleen ymmärtää, että vaikka maisema oli entisensä, kaikki oli muuttunut. Pilvet olivat väistyneet, ja kuu paistoi taivaalla kirkkaana kuin vastalyöty lantti. Hahmotin ensimmäistä kertaa niin sanotun kuukukon kasvot ja tajusin, että senkin suu oli loksahnut auki. Sen silmät olivat seposen selällään, ja niistä paistoi epäuskoinen kauhu."

Osa kirjasta on kirjoitettu kuin elokuvakäsikirjoitus tai näytelmä. Sillä tavalla, vuoropuheluna, esitetään sitten Elsie-lehmän ja Jerry "Šalom"-possun ja Tom-kalkkunan (Turkey, kalkkuna englanniksi, ja Tom tahtoo Turkkiin, joka on myös Turkey englanniksi) keskustelu, joka tähtää siihen että kaikki kolme pääsisivät pois Amerikasta. Ilmenee että Tomilla on älykännykkä ja myöhemmin myös että hän oppii lentämään lentokonetta. Kyse tuntuu olevan siitä että lintu osaa lentää. Kun osaa lentää ymmärtää lentokoneen lentämisen yhtäläillä.

Kirjan tarina on kertomus siitä mitä kolmikolle tapahtuu matkalla maahan, joka olisi toiveiden täyttymys.

Oikeutta eläimille

Peter Singerin kirja *Animal Liberation* ilmestyi joskus 1980-luvulla ja suomeksi vuonna 1990. Sen jälkeen on mietitty paljon miten eläimiä pitäisi kohdella. Useimmissa maissa on olemassa eläinsuojelujärjestöjä. Brittien suuri järjestö on nimeltään Humane Society, inhimillinen yhdistys. Sanotaan että britit pitävät parempaa huolta kissoista ja koirista kuin toisistaan, siis ihmis-toisistaan. Myös meillä on uutta lainsäädäntöä, joka velvoittaa pitämään huolta eläinten hyvinvoinnista. En tiedä miten pitkälle eläinten hyvinvointi on toteutunut, mutta säännöt ovat kyllä olemassa. Ne perustuvat siihen, että myös hyötyeläinten on saatava elää lajinsa mukaista elämää: esimerkiksi sikojen on saatava tonkia maata, lehmien aitaukset on puhdistettava. Suomessa on varmasti nykyään kalkkunoitakin, mutta en tiedä mikä niiden tyypillinen elämänpiiri olisi.

Tom kertoo mikä saa hänet pois tolaltaan:

" Kun kiitospäivän kalkkunapaisti kannetaan pöytään, ihmiset lapioivat lautasilleen karpalohilloa tai karpalokastiketta murhatun linnun kylkiäisiksi! Karpalohillo on kiitospäivän kätyri! Hillotettu kuolema! Karpalo on marjojen Juudas! Karpalot kasvavat suolla, ja suohon ne pitäisi polkea!"

Kullakin eläimillä on oma painajaisensa. Olen lukenut joskus eläintenoikeuksista puhuvien viittaavan oikeuksiin, jotka olisivat vastaavia kuin ihmisten n.k. subjektiiviset oikeudet. Eläinten oikeudet ovat eettis-juridisia ongelmia eivätkä mitenkään helppoja, saati että niistä saisi pitäviä lakeja.

Joka tapauksessa on selvää että jos ruoho eli kaikenlaiset vihannekset, maasta kasvava ravinto, pitää syödä vasta kun se on käynyt läpi lehmän neljä erilaista mahaa, prosessi vie rahaa ja aikaa ja sen lisäksi ei ole millään lailla tarpeen loppukäyttäjälle, eli ihmiselle. Suomalaisetkin kärsivät maitoallergioista. Maapallo kärsii siitä, että metsät pitää raivata lihakarjalle. Ilmaston muutos on jo nyt täydessä vauhdissa.

Luulisi että nämä jo tiedetään. Mutta ehkä lapset eivät tiedä? Millä lailla lapset valikoivat lukemisensa? Lukevatko lapset ylipäänsä? Ostaisivatko lasten vanhemmat tämän kirjan lapsilleen niin että lapset oppisivat näkemään eläimet tuntevina olentoina yhtä hyvin kuin toisensa? Saako lapsi keskeyttää aikuislukijan ja kysyä? Syntyisikö kirjasta kodissa aivan oikeaa keskustelua?

Olen samaa mieltä kirjan sanoman kanssa. Kaikki eivät varmasti ole. Kirjassa Elsie-lehmän kustannustoimittaja (siis tämän kirjan!) sanoo näin:

"Ilmastonlämpeneminen, kuivuus ja superpöpöt ovat niin ahdistavia aiheita, että niiden nielemistä helpottaisi, jos sokeroisit niitä vähän. Toisaalta voimme myös kehottaa vanhempia siirtymään suoraan tähän lukuun, mikäli he haluavat nukuttaa lapsensa välittömästi."

Lukuunottamatta sitä, että ilmaston lämpeneminen on kaksi eri sanaa, on hyvä että kirjailija on tullut ajatelleeksi kirjan käyttöohjetta, ellei yhdyssanavirhe ollut suomentajan. Saa nähdä miten kirjalle Suomessa käy.

Suomennos on sujuva ja kieli käy hyvin lapsille tai lapsenmielisille.

David Duchovny: *Pyhä lehmä*. Suom. Ilkka Salmenpohja. Like 2016, 207 s.

Marjatta Ripsaluoma on aikuiskasvattaja, kirjailija ja kirjallisuuskriitikko Vaasasta.